

Hasan Saka (1885-1960)



Hasan Saka

1885'te Trabzon'da doğan Hasan Saka, öğrenim hayatına Trabzon'da başlamış, daha sonra İstanbul Mercan İdadisini bitirmiştir. 1908'de Mülkiye'den mezun olduktan sonra Divan-ı Muhasebat (Sayıştay)'ta göreve başlamıştır. 1909 Ekim'inde Maarif Nezareti'nin Avrupa'da öğrenim için açtığı sınavı kazanarak gittiği, Paris Siyasal Bilgiler Okulu Diploması Şubesinden 1912 Kasımında mezun olduktan sonra Sayıştay'daki görevine dönmüştür. 1915'de Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğünde, Kazanç Vergisi Temyiz Komisyonunda görevlendirilmiştir. Buna ek olarak Hukuk Mektebinde iktisat öğretmenliği yapmıştır. Ekim 1916'da Eskişehir Bölge İktisat Müdürü olan Hasan Saka, 4 Eylül 1918'den itibaren Mülkiye Mektebi'nde iktisat öğretmenliği de yapmaya başlamıştır. Son Osmanlı Mebusan Meclisinde Trabzon milletvekili olarak bulunan Hasan Saka, işgal kuvvetlerinin Meclis'i kapatması üzerine 1920'de İlaçe Umum Müdürlüğü Teftiş Heyeti Müdürü olmuş fakat bu görevinden 3 ay sonra istifa etmiştir. Büyük Millet Meclisinin 1. döneminde Trabzon milletvekili Ahmet Faik Bey'in milletvekilliğinden istifası üzerine boşalan milletvekilliğine 28 Ocak 1921'de seçilerek Meclis'e katılmış ve 19 Mayıs 1921'de Maliye Vekilliğine getirilmiştir. Hasan Saka İstiklal Savaşı'nın bu kritik döneminde ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için büyük gayret sarf etmesine rağmen ağır eleştiriler almış bunun üzerine 22 Nisan 1922'de Maliye Vekilliğinden istifa etmiştir. 11 Mayıs 1922'de İktisat Vekilliğine getirilmiştir. 3 Kasım 1922'de Lozan Konferansı'na gidecek olan Türk delegasyonuna üye olarak seçilmiş ve Lozan'da baş delege İsmet İnönü'nün özellikle ekonomik ve mali konularda yardımcılığını yapmış ve Lozan Barış Antlaşması'nı imzalayanlar arasında bulunmuştur. TBMM'nin II. Dönem seçimlerinde Trabzon'dan tekrar milletvekili seçilen Hasan Saka, 24 Eylül 1923'te istifa eden Mahmut Esat Bey'in yerine İktisat Vekilliğine atanmış, 30 Ekim 1923'te İsmet İnönü başkanlığında kurulan ilk Cumhuriyet hükûmetinde de bu görevini sürdürmüştür. 6 Mart 1924'te getirildiği Ticaret Vekilliği 21 Kasım 1924'te hükûmetin istifası ile son bulmuş olmakla birlikte 3 Mart 1925'te kurulan III. İsmet İnönü kabinesinde Maliye Vekilliğine getirilmiştir. 13 Temmuz 1926'da bu görevinden istifa eden Hasan Saka 1 Kasım 1926'da TBMM Başkanvekilliğine getirilmiştir. Bakanlıkları dönemi içerisinde, Türkiye'de çağdaş maliye ilkelerinin yerleşmesi için mücadele eden Hasan Saka 1935'te TBMM Başkanvekilliğinden ayrıldıktan sonra 1936-1941 yılları arası İstanbul'dan

Ankara'ya nakledilen Siyasal Bilgiler Okulu'nda genel iktisat profesörlüğü görevini üstlenmiştir. Profesörlük ve milletvekilliğinin birlikte yürütülmeyeceği şeklinde hükümet kararı üzerine profesörlükten çekilen Saka, 13 Eylül 1944'te Şükrü Saraçoğlu kabinesinde Dışişleri Bakanlığına getirilmiştir. Bu süreçte 1945'te Birleşmiş Milletler Antlaşması'nı kabul eden San Francisco Konferansında Türk heyeti başkanı olarak Türkiye'yi temsil etmiştir. Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin birbirlerine karşı sert muhalefetinin ortamı gerginleştirdiği dönemde, İsmet İnönü devreye girmiş, partiler arasında kopma noktasına gelen ilişkileri yeniden tesis etmek amacıyla çalışmalar yapmış ve bu çalışmaları "12 Temmuz Beyannamesi" adıyla ilan etmişti. Bu beyanname ve partiler arası yeniden iyi ilişkiler kurmak amacı doğrultusunda Recep Peker'in yerine o zamana kadar 29 yıl sürekli milletvekilliği ve bu süreçte 8 defada bakanlık yapan Hasan Saka, 10 Eylül 1947'de Başbakanlığa getirilmiştir. Bu dönemde demokrasinin yerleşmesi ve partiler arası ilişkilerin düzeltilmesi için çaba sarf etmiştir. Liberal bir siyasetin izlendiği bu dönemde verilen vaatlerin yerine getirilememesi, Saka Hükûmetine karşı muhalefeti yoğunlaştırmış, bunun üzerine Hasan Saka 9 Haziran 1948'de istifa etmiştir. Bununla birlikte yeni hükûmeti kurma görevinin yeniden kendisine verilmesi üzerine 10 Haziran 1948'de ikinci kabinesini kurmuştur. Hasan Saka'nın kurduğu ikinci hükûmette, liberal bir siyaset izlemiş ve bu dönemde "gizli oy açık sayım" ilkesi benimsenmiştir. İkinci Hasan Saka Hükûmeti'nin de ekonomik sorunları ortadan kaldıramaması ve hükûmete yöneltilen yoğun eleştiriler üzerine 9 Ocak 1949'da başbakanlıktan çekilmiştir. 1949'da başbakanlıktan ayrıldıktan sonra Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu Başkan Vekilliğine seçilen Saka, 1954'te politikadan çekilmiş, 29 Temmuz 1960'da İstanbul'da vefat etmiştir.

Mahmut BOLAT

KAYNAKÇA

ATATÜRK, Kemal, **Nutuk 1919-1927**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002.

Hasan Saka'ya Armağan, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayınları: 23, Ankara 1998.

Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar-Belgeler, Cilt 1-8, Çev. Seha L. Meray, 3. Baskı, YKY Yayınları, İstanbul 2001.

TUĞLACI, Pars, **Çağdaş Türkiye 2**, Cem Yayınevi, İstanbul 1989.

Türk Parlamento Tarihi, Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923, Cilt III, TBMM Vakfı Yayınları, No: 6.

23/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hasan-saka/?pdf=3617> adresinden erişilmiştir